

СТРОГА

Слизова Олександрівна
strogaya.liza31@gmail.com

УДК 349.6

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ПОВОДЖЕННЯ З
ВІДХОДАМИ ЗАСОБІВ
ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В
УМОВАХ ПАНДЕМІЇPECULIARITIES OF LEGAL
REGULATION OF WASTE MANAGEMENT
OF INDIVIDUAL PROTECTION MEANS IN
A PANDEMIC CONDITIONстудентка, Інститут
прокуратури та кримінальної
юстиції Національного
юридичного університету
імені Ярослава МудрогоDOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2020.11\(3\).1](https://doi.org/10.37634/efp.2020.11(3).1)

КРАКОВА

Владислава Вікторівна
krakovavladislava21@gmail.comстудентка, Інститут
прокуратури та кримінальної
юстиції Національного
юридичного університету імені
Ярослава Мудрого*STROHA Yelyzaveta Oleksandrivna – student, Criminal Justice and Prosecutors' Training Institute of National Law University after Yaroslav Mudryi**KRAKOVA Vladyslava Viktorivna – student, Criminal Justice and Prosecutors' Training Institute of National Law University after Yaroslav Mudryi*

Вказано, що поширення гострої респіраторної хвороби, викликаной SARS-CoV-2, становить не лише пряму загрозу здоров'ю людини, а й впливає на навколишнє середовище України. Зазначено, що питання утилізації засобів індивідуального захисту привернули до себе увагу лише після початку пандемії, адже їх використання людьми почалося в занадто великих кількостях. Наголошено, що існують прогалини у правовому регулюванні поводження із ЗІЗ, оскільки чітка регламентація наявна лише для засобів індивідуального захисту, які використовуються в медичній сфері.

* * *

Указано, что распространение острой респираторной болезни, вызванной SARS-CoV-2, составляет не только прямую угрозу здоровью человека, но и влияет на окружающую среду Украины. Также указано, что вопрос утилизации средств индивидуальной защиты привлекли к себе внимание только после начала пандемии, ведь их использования людьми началось в слишком больших количествах. Отмечается, что существуют пробелы в правовом регулировании обращения с ЗИЗ, поскольку четкая регламентация доступна только для средств индивидуальной защиты, используемых в медицинской сфере.

* * *

The paper is devoted to the problem of medical waste disposal, namely personal protective equipment. The authors point out that the spread of acute respiratory disease caused by SARS-CoV-2 is not only a direct threat to human life and health, but also indirectly affects the environment of Ukraine. The paper notes that the disposal of personal protective equipment attracted attention only after the beginning of the pandemic, because their use by humans began in too large quantities. The paper also states that as a result of such use, a significant amount of hazardous waste is generated, which is not properly disposed of by companies that have the appropriate license and special equipment. The authors emphasize that there are gaps in the legal regulation of the treatment of personal protective equipment, as clear regulations are available only for PPE used by medical institutions. As for the protective equipment used by infected people in the home and referred by the legislator to the group of ordinary solid household waste, there are provisions for them only of a recommendatory nature. Therefore, their implementation will be provided only by conscious citizens, but we know that there are fewer of them in our country. The paper states that despite the established legal responsibility for health care institutions and licensees for non-compliance with regulations, which are clearly regulated by the legislation of Ukraine, the state does not adopt any effective mechanisms of influence to avoid their negative manifestations. The authors also note that in Ukraine, due to the lack of legal regulation of the treatment of PPE in everyday life, as a result, all of them are not disposed of properly and sent to regular landfills. Therefore, we propose ways to solve this problem, namely: to amend the Law "On Waste" and adopt a new bylaw to implement this law; create special containers to be used outside healthcare facilities.

Ключові слова: екологічна безпека, засоби індивідуального захисту, медичні відходи, тверді побутові відходи**Ключевые слова:** экологическая безопасность, средства индивидуальной защиты, медицинские отходы, твердые бытовые отходы**Keywords:** ecological safety, personal protective equipment, medical waste, solid household waste

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Перманентне збільшення використання природних ресурсів, зростання рівня та стандартів споживання мають своїм безпосереднім наслідком постійне збільшення обсягу утворення відходів та їх накопичення [9, с. 162], що наразі перетворюється на справжню глобальну екологічну проблему. Сприятливими чин-

никами для погіршення й так уже наявної критичної ситуації у цій сфері стало поширення коронавірусної хвороби COVID-19. Оскільки, щоб захистити своє здоров'я та життя, мільйони людей почали застосовувати різні засоби індивідуального захисту, як наслідок утворюється надзвичайно велика кількість медичних та інших небезпечних відходів.

Така ситуація вимагає рішучих дій, зокрема у пло-

щині правового регулювання питання поводження з такими відходами, адже у наявній нормативно-правовій базі існує достатня кількість прогалин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання стосовно особливостей правового регулювання поводження із засобами індивідуального захисту (ЗІЗ) стало актуальними відносно нещодавно, а тому наразі ґрунтовна наукова праця стосовно цієї проблематики на національному рівні відсутня.

Слід зазначити, що дотичними до опрацьованої тематики є вітчизняні наукові доробки В.А. Зуєва [9] (у сфері міжнародно-правового регулювання поводження з відходами), І.В. Гуріної [10] (стосовно медичних відходів), Н.Б. Буряка та С.В. Лукаша [11] (відносно проблеми збирання, транспортування та утилізації твердих побутових відходів в Україні).

МЕТОЮ статті є звернення уваги спільноти до проблеми перероблення та утилізації засобів індивідуального захисту. На сьогодні у вітчизняній літературі можна побачити дефіцит інформації пов'язаною з обраною нами тематикою. Подібна ситуація відбувається й у нормативній площині, оскільки ні законодавець, ні відомчі структури не встановили чіткого правового регулювання, і як наслідок виникає реальна проблема, яка може стати екологічною катастрофою у майбутньому.

РЕЗУЛЬТАТИ

Увесь світ наразі переживає нелегкий час, пов'язаний із поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19. Так, кожного дня десятки тисяч людей у масках і гумових рукавичках вибирають ретельно упаковані в поліетиленові пакети продукти в супермаркеті, користуються громадським транспортом чи відвідують громадські місця. Зі свого боку заклади охорони здоров'я шаленими темпами закупають окуляри, костюми біозахисту, респіратори та інші ЗІЗ, щоб захистити як працівників, так і відвідувачів.

Однак використання наведених заходів хоч і мінімізує ризики зараження коронавірусною хворобою, проте у результаті такого застосування утворюється значна кількість небезпечних відходів. Останні в більшості випадків не утилізуються належним способом та просто викидаються на смітники, що становить загрозу і для здоров'я людини, і для всього довкілля загалом.

Зокрема, Н.Б. Буряк та С.В. Лукаш стверджують, що від неправильного поводження з відходами залежить як еколого-енергетична безпека країни, так і взагалі можливість виникнення екологічної катастрофи у масштабах планети [11, с. 82].

А тому, перебуваючи під загрозою транскордонної глобальної проблеми – забруднення медичними та іншими небезпечними відходами, міжнародна спільнота активно розпочала роботу для забезпечення екологічної безпеки, зокрема дослідження проблеми збирання та утилізації засобів індивідуального захисту, а також шляхів її вирішення.

Слід зазначити, що у ч. 4 ст. 3 ЗУ «Про національну безпеку України» вказано, що державна політика у сферах національної безпеки й оборони спрямовується на забезпечення воєнної, зовнішньополітичної,

державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, кібербезпеки України тощо [1].

Зі свого боку зміст поняття екологічної безпеки, розкритий законодавцем у ст. 50 ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища», де зазначено: «екологічна безпека є такий стан навколишнього природного середовища, за якого забезпечується попередження погіршення екологічної ситуації та виникнення небезпеки для здоров'я людей» [2].

У ст. 55 вищенаведеного Закону передбачено, що суб'єкти права власності на відходи мають вживати ефективних заходів для зменшення обсягів утворення відходів, а також для їх утилізації, знешкодження або розміщення.

Здійснення операцій у сфері поводження з відходами дозволяється лише за наявності дозволу на здійснення операцій у сфері поводження з відходами на визначених місцевими радами територіях із додержанням санітарних та екологічних норм у спосіб, що забезпечує можливість подальшого використання відходів як вторинної сировини й безпеки для навколишнього природного середовища та здоров'я людей [2].

Отже, із вищесказаного виходить, що одним із заходів забезпечення екологічної безпеки є правильне поводження з відходами, особливо з небезпечними. Оскільки, останні відповідно до ст. 1 ЗУ «Про відходи» мають такі фізичні, хімічні, біологічні чи інші небезпечні властивості, які створюють або можуть створити значну небезпеку для навколишнього природного середовища і здоров'я людини та які потребують спеціальних методів і засобів поводження з ними [3].

Що ж до засобів індивідуального захисту, то на наш погляд існує прогалина у правовому регулюванні поводження з утвореними у результаті їх використання відходами виходячи з наступного. По-перше, під засобом індивідуального захисту слід розуміти спорядження, що призначається для носіння користувачем та/або забезпечення його захисту від однієї або кількох видів небезпеки для життя чи здоров'я (абз. 2, п. 1 Постанови КМУ від 27.08.2008 р. № 761 «Про затвердження Технічного регламенту індивідуального захисту») [4].

По-друге, ЗІЗ, які використовуються у медичних установах, законодавством України віднесені до медичних відходів, і порядок здійснення операцій поводження з ними чітко регламентований. Так, наразі чинними «Державними санітарно-протиепідемічними правилами й нормами щодо поводження з медичними відходами» (далі – Правила) встановлено: «медичні відходи – відходи, що утворюються внаслідок медичного обслуговування в закладах, які в установленому порядку отримали ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики (крім підприємств із виробництва фармацевтичної продукції та медичних відходів, що утворюються в побуті)» [5].

Ключовим моментом управління медичними відходами виступає їх чітка класифікація [10, с. 52]. Так, цими ж Правилами передбачено, що засоби індивідуального захисту можуть бути віднесені до категорії В (маски, респіратори, рукавички тощо) або С (тари з-під антисептиків тощо), тобто до епідемічно небезпечних або токсикологічно небезпечних відповідно.

Слід зазначити, що для кожної категорії медичних

відходів передбачено свій порядок поводження, однак спільним є те, що всі відходити закладами охорони здоров'я передаються до спеціалізованих підприємств, які мають ліцензію на здійснення операцій у сфері поводження з небезпечними відходами та мають сертифіковане обладнання.

Хочемо наголосити, що навіть існуюча чітка правова регламентація та встановлена юридичної відповідальності за недотримання таких приписів не зупиняють ані медичні установи, ані компанії, що працюють із медичними відходами від порушення законодавства України.

Так, за інформацією прес-служби прокуратури міста Києва 30 квітня 2020 р. за процесуального керівництва Київської місцевої прокуратури № 6 спецпідрозділом ГВ КЗЕ ГУ СБУ в місті Києві та Київській області спільно зі СВ Печерського управління поліції ГУ НП у м. Києві викрито та заблоковано незаконний викид небезпечних медичних відходів із лікарень столичного регіону [6].

Як зазначається у повідомленні: «За даними слідства, замість утилізації медичних відходів у спеціально відведених для цього місцях, шприци, медичні маски, халати та інші відходи з медичних закладів м. Києва, серед яких можуть бути й опорні лікарні, що приймають хворих на COVID-19, компанія вивозила на стихійні звалища та звичайні полігони твердих побутових відходів у Київській області. Досудове розслідування здійснюється за ст. 325 (порушення санітарних правил і норм щодо запобігання інфекційним захворюванням та масовим отруєнням) та ст. 191 (привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем) Кримінального кодексу України» [6].

Водночас навіть у Національній стратегії управління відходами в Україні до 2030 р. констатовано факт численних порушень правил поводження з медичними відходами, а саме: «значна частина медичних відходів вивозиться на полігони та несанкціоновані звалища внаслідок безвідповідальності медичних працівників закладів охорони здоров'я, недостатності та недоступності потужностей з оброблення та видалення медичних відходів» [7].

Отже, існує достатня кількість проблем стосовно збирання, зберігання та знищення медичних відходів, які становлять загрозу екологічній безпеці України. А тому держава мусить: по-перше, проводити якісну перевірку суб'єктів, які мають ліцензію на утилізацію та/або знезараження медичних відходів; по-друге, здійснювати контроль за діяльністю медичних закладів у цій сфері; по-третє, посилити відповідальність за правопорушення у сфері поводження з медичними відходами.

Зі свого боку постає певна проблема із тими ЗІЗ, які використовуються інфікованими поза межами закладів охорони здоров'я, зокрема вдома. Оскільки останні законодавством відносяться до звичайних твердих побутових відходів, а тому будь-які спеціальні вимоги для поводження з ними відсутні. Наявними є лише положення рекомендаційного характеру, що жодним чином не зобов'язують особу їх дотримуватися.

На наш погляд, такий підхід є хибним через те, що українці є менш свідомими громадянами, ніж, напри-

клад, європейці, а тому лише невелика кількість населення буде дотримуватися рекомендацій.

На підставі цього пропонуємо внести зміни до чинних законодавчих актів, зокрема до ЗУ «Про відходи», якими віднести використані ЗІЗ до окремої нової категорії побутових відходів, визначити спеціальні умови поводження з ними та відповідальність за порушення встановлених норм. Так, Розділ VI наведеного Закону пропонуємо доповнити ст. 35-2 «Вимоги щодо поводження з побутовими відходами, утвореними в результаті використання ЗІЗ».

Для встановлення комплексного правового регулювання поводження із засобами індивідуального захисту та конкретизації норм Закону, вважаємо за доцільне прийняття підзаконного нормативно-правового акту у цій сфері. Це б дозволило створити чіткі обов'язкові правила для громадян, іноземців та осіб без громадянства, які перебувають на території України, відносно збирання, зберігання та подальшої передачі таких відходів до суб'єктів утилізації.

Стосовно практичного боку досліджуваного питання, то наголосимо, що в Україні майже відсутні контейнери для сортування сміття, як результат використані засоби індивідуального захисту разом з іншими відходами будуть відправлені на сміттєзвалище. А тому вважаємо за доцільне створити окремі сміттєві баки для ЗІЗ, що використовуються поза межами медичних установ.

Наприклад, польські вчені розробили такі заходи поводження із ЗІЗ:

1) використовувати для використаних засобів індивідуального захисту мішки з позначкою «С» чи встановленого кольору;

2) збирання відходів комунальними службами має здійснюватися принаймні кожні 7 днів;

3) повинно бути забезпечене пряме транспортування з пунктів збору до суб'єкта утилізації;

4) проводити дезінфекцію контейнерів або сміттєвих баків [8, с. 2].

Наведений досвід може слугувати прикладом для України, а запропонована нами сукупність заходів як на нормативному, так і на практичному рівні буде первинним кроком, що призведе до зменшення негативного впливу на довкілля та покращення стану здоров'я людей.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновки, що є масштабні проблеми у сфері забезпечення екологічної безпеки під час утилізації засобів індивідуального захисту. Наявне правове регулювання є недостатнім, оскільки регламентується лише поводження з медичними відходами. Зі свого боку рекомендаційні положення стосовно ЗІЗ, які використовуються поза межами закладів охорони здоров'я, належним чином не виконуються, а тому неспроможні повною мірою забезпечити нешкідливий вплив на стан навколишнього середовища.

Тому, на нашу думку, існуюча прогалина у законодавстві стосовно поводження із засобами індивідуального захисту потребує негайного вирішення з боку державних органів, а саме шляхом внесення змін до ЗУ «Про відходи» та розробленням і прийняттям но-

вого підзаконного нормативно-правового акту, який врегулює питання у цій сфері.

Список використаних джерел

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 18.10.2020).
2. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 № 1264–XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12/conv#Text> (дата звернення: 19.10.2020).
3. Про відходи: Закон України від 05.03.1998 № 187/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187/98-%D0%B2%D1%80#top> (дата звернення: 19.10.2020).
4. Технічний регламент засобів індивідуального захисту: затв. Постановою КМУ від 27.08.2008 № 761. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-2008-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.10.2020).
5. Державні санітарно-протиепідемічні правила й норма щодо поводження з медичними відходами: затв. Наказом МОЗ України від 08.06.2015 № 325. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0959-15#Text> (дата звернення: 20.10.2020).
6. Комерційну структуру викрито на оборудках з утилізацією небезпечних відходів із лікарень. *Київська міська прокуратура*. URL: https://kyiv.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=272056 (дата звернення: 25.10.2020).
7. Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року: схвалена Розпорядженням КМУ від 8 листопада 2017 р. № 820-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 27.10.2020).
8. Nowakowski P., Kusnierz S., Sosna P., Mauer J., Maj D. Disposal of Personal Protective Equipment during the COVID-19 Pandemic Is a Challenge for Waste Collection Companies and Society: A Case Study in Poland. *Resources*. 2020. № 9. 116 p.
9. Зусь В.А. Міжнародно-правове регулювання поводження з відходами: історія, сучасність, перспективи. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 3. С. 161–168.
10. Гуріна І.В. Аналіз сучасних підходів до класифікації медичних відходів в Україні. *Ліки України Плюс*. 2014. С. 51–54.
11. Буряк Н.В., Лукаш С.В. Проблеми збирання, транспортування та утилізації твердих побутових відходів в

Україні. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2012. Вип. 22.5. С. 82–91.

References

1. On the national security of Ukraine: Law of Ukraine of June 21, 2018 № 2469–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (in Ukrainian).
2. On environmental protection: Law of Ukraine of 25.06.1991 № 1264–XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12/conv#Text> (in Ukrainian).
3. On waste: Law of Ukraine of 05.03.1998 № 187 / 98–VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187/98-%D0%B2%D1%80#top> (in Ukrainian).
4. Technical regulations for personal protective equipment: approved. Resolution of the Cabinet of Ministers of 27.08.2008 № 761. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-2008-%D0%BF#Text> (in Ukrainian).
5. State sanitary and anti-epidemic rules and regulations on medical waste management: approved by the Order of the Ministry of Health of Ukraine dated 08.06.2015 № 325 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0959-15#Text> (in Ukrainian).
6. The commercial structure was exposed on transactions with the disposal of hazardous waste from hospitals. *Kyiv City Prosecutor's Office*. URL: https://kyiv.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=272056 (in Ukrainian).
7. National Waste Management Strategy in Ukraine until 2030: approved by the Order of the Cabinet of Ministers of November 8, 2017 № 820-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-%D1%80#Text> (in Ukrainian).
8. Nowakowski P., Kusnierz S., Sosna P., Mauer J., Maj D. Disposal of Personal Protective Equipment during the COVID-19 Pandemic Is a Challenge for Waste Collection Companies and Society: A Case Study in Poland. *Resources*. 2020. № 9. 116 p.
9. Zuiiev V.A. International legal regulation of waste management: history, modernity, prospects. *Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*. 2012. № 3. pp. 161–168 (in Ukrainian).
10. Hurina I.V. Analysis of modern approaches to the classification of medical waste in Ukraine. *Medicines of Ukraine Plus*. 2014. pp. 51–54 (in Ukrainian).
11. Buriak N.V., Lukash S.V. Problems of collection, transportation and utilization of solid household waste in Ukraine. *Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine*. 2012. Issue 22.5. pp. 82–91 (in Ukrainian).